

“Els dies de sant Josepmaria a Barcelona no podien quedar en un calaix”

L'autor de “Dies d'espera en guerra. Sant Josepmaria a Barcelona, tardor de 1937” explica que ha volgut ser fidel als relats que van fer els mateixos protagonistes dels 40 dies previs a la travessa dels Pirineus. El llibre, publicat per Palabra, de moment només editat en castellà, permet entendre els dubtes que tenia sant Josepmaria, un jove sacerdot que vetllava per tenir

cura de la gent del seu voltant
en un context bèl·lic.

09/10/2017

- Descàrrega la introducció i el primer capítol de *Días de espera en guerra. San Josemaría en Barcelona, otoño de 1937* (PDF)

Sona el timbre de l'oficina de comunicació de l'Opus Dei a Catalunya i Andorra del carrer Ausiàs Marc de Barcelona. El filòsof i periodista Jordi Miralbell (Barcelona, 1953) arriba elegant amb una carpeta sota el braç. No només va conèixer personalment sant Josepmaria, també alguns dels qui l'acompanyaren durant els 40 dies que passà a Barcelona i que tracta al nou llibre. Content d'haver publicat uns documents fins ara inèdits, seu

després de beure un glop d'aigua. La gravadora està en marxa.

EL LLIBRE

Què l'ha portat a fer aquest llibre?

És un complement de la feina que ja s'ha fet. L'Associació d'amics del camí de Pallerols de Rialb a Andorra ha treballat molt per reconstruir els dies en què sant Josepmaria va estar a les muntanyes i, després, en aquest petit país pirinenc. Però em semblava que faltaven els 40 dies previs de Barcelona.

Com s'ha documentat?

Hi ha una documentació extraordinària, tenim els testimonis dels vuit protagonistes. Tots van escriure d'una manera o altra el que van viure. A mi em semblava que allò no podia quedar en un calaix, que havia de ser compartit. Com que tenia accés a part d'aquesta

documentació, la vaig començar a treballar. Al principi no pensava en un llibre. El fet és que hi ha molta documentació. No l'he recollit amb cites literals amb cometes, però el que he escrit gairebé és literal del que van dir els qui ho van viure. Em sembla que aquest període és imprescindible per entendre el que va passar després, al pas dels Pirineus.

Per què imprescindible?

Per exemple, un episodi central del pas dels pirineus és la trobada de la rosa de fusta a Pallerols de Rialb, que cada any es commemora amb una festa. Va succeir al començament del pas, però també al final dels 40 dies de Barcelona, plens de patiments i dubtes, i moltes mancances. A més, el llibre ajuda a entendre per què van ser aquells vuit els que van marxar i no uns altres, com van contactar amb les xarxes clandestines, com van

finançar el pagament dels
contrabandistes...

A part dels documents, també hi ha el testimoni personal.

Jo havia escoltat personalment a sant Josepmaria el seu relat d'aquelles setmanes, que encara tenia molt viu l'any 1973. També vaig conèixer Juan Jiménez Vargas, que va ser professor i molt amic del meu pare, i podríem dir que és el segon protagonista de la història. Ell era conscient que estava salvant el fundador de l'Opus Dei i que, per l'Opus Dei, era important el que estaven vivint. I també n'he conegut d'altres protagonistes com Paco Botella. Per altra banda, s'ha fet una curosa investigació dels personatges secundaris on m'han ajudat persones com l'historiador i pedagog Josep Masabeu, per exemple. Hem localitzat personatges claus de la xarxa clandestina, els llocs on es van refugiar, els amics

que van tenir a Barcelona. Tot plegat és un grapat d'investigacions colaterals que s'han hagut de fer. Després hi ha un treball de contextualitzar-ho tot amb ajuda del saber dels diversos historiadors.

I es conserva algun objecte d'aquells dies?

Sí. Quan van travessar els pirineus, en les motxilles portaven molt poques coses, però sí que van portar la correspondència, el diari que van escriure, els bitllets que havien fet servir de tren i d'autobús, i fins i tot el menú del restaurant l'Àguila Roja on anaven a dinar de vegades...

Quines fotos han costat més de trobar?

Algunes han costat molt de trobar, per exemple l'oncle i el nebot Molleví, personatges fonamentals de la xarxa clandestina d'alliberament i que van ser persones decisives.

També la fotografia de Rafaela Caballero, la patrona que els allotjava. La que més ha costat trobar, sense dubte, és la del gran amic de sant Josepmaria a Barcelona, Pascual Galbe; un magistrat del Tribunal contra l'Espionatge i l'Alta Traïció a Catalunya, que es trobava atemorit per l'assetjament que li feien els anarquistes. Tres mesos abans de l'edició l'hem aconseguit. Vam localitzar una filla que ell no va conèixer, perquè va morir l'any 40, uns mesos abans que nasqués.

LA HISTÒRIA

Pascual Galbe, al mateix temps jutge que el podia condemnar i gran amic de sant Josepmaria, és un dels fils conductors del llibre. Com es van conèixer?

Recordo bé un cop que sant Josepmaria evocava aquests dies passats a Barcelona durant la guerra. Ens parlà amb detall de com

celebrava aquí l'eucaristia, la por que tenia la Rafaela que entressin en aquell moment..., i ens parlà també de Pascual Galbe, el seu amic. Va resar sempre per ell. Li va arribar la notícia que s'havia suïcidat el 1940 a França, però ell deia que no se sap què hi pot haver en l'ànima d'una persona al darrer moment, i resava per la seva ànima. Al final, tampoc està clar que se suïcidés. També podria ser que l'haguessin empès a la via.

Com s'havien conegut?

Es van conèixer quan els dos estudiaven Dret a Saragossa. Sant Josepmaria, que era un jove capellà, conreava l'amistat dels seus companys, i de tant en tant anaven al bar Abdon, per exemple, que estava a la vora de la facultat, i un d'aquests amics era Pascual Galbe. Era un home de família republicana, recte i bo, però descregut. I va haver-hi una

amistat sincera, que es va mantenir després, encara que per la distància es van trobar poc.

A Madrid s'havien vist?

Sí. Hi ha l'anècdota que Pascual Galbe el va trobar pel carrer i li va preguntar: “Què vols de mi Josepmaria?” I sant Josepmaria va respondre: “Jo no vull res, et vull a tu”. L'intentava portar a la fe. I quan arriben a Barcelona i s'assabenten per casualitat que ha estat nomenat magistrat del Tribunal contra l'Alta Traïció, sant Josepmaria no té por d'anar-lo a veure. Només pensa a retrobar un amic. Tenen una sèrie de converses aquelles setmanes, l'home patia molt.

Un altre element clau del llibre és la xarxa clandestina per trobar la manera de marxar.

La família de José María Albareda, un dels que van fer el pas dels

Pirineus, va ser fonamental. Era una família aragonesa de Casp. El fill gran, l'advocat Manuel Albareda, estiuejava a Salou amb la seva dona i els seus cinc fills quan hi hagué l'aixecament militar. El cas és que aquest home va ser cridat un dia abans a Saragossa, i així la guerra el va separar dels seus fills i la seva dona. Es va instal·lar a Saint-Jean-de-Luz, a França, i des d'allà va aconseguir que passessin la frontera la seva dona i un germà. Quan un amic de la família, mossèn Pascual Galindo, ho va saber, va seguir els seus passos, i aquest serà el que els donarà la pista al grup de sant Josepmaria. Contacten amb la xarxa a través de la família Albareda.

Com era la gent d'aquestes xarxes.

Era gent bona, creient, que es jugava la vida, que no ho feia per diners. Tenien connexió amb l'organització Socorro Blanco, que ajudava a la gent

a sobreviure a la persecució. Però aquesta xarxa després contractava contrabandistes per fer el pas de la frontera, i aquests sí que ho feien per diners, i amb ells sí que hi havia molt de risc. Es deia que a vegades passaven els diners i no les persones.

Al llibre surt poc l'Església clandestina, per què?

S'ha de pensar que en aquell moment estaven abandonats —o destruïts, alguns— tots els temples de l'Arxidiòcesi de Barcelona. Només n'hi havia sis que estaven precintats, però a cap d'ells hi havia culte. Sí que hi havia culte a la Capella Basca, però tota la resta del culte era clandestí, en domicilis. La mateixa jerarquia no era coneguda. No tenia amistats a Barcelona entre el clergat amagat i no hi havia manera de connectar amb ells.

Però ho intenta.

Un problema que té ell, en efecte, és trobar un mossèn per confessar-se. Aconsegueix localitzar un capellà que havia estat mestre seu, el catedràtic Pou de Foixà. Però aquest va ser l'únic contacte que va aconseguir amb sacerdots d'aquí. De fet, un cop aquí ell celebra missa i confessa persones que des del principi de la guerra no han rebut cap sagrament ni han pogut anar a missa, com els Albareda, els Montagut o els Gayé. Són gent que es confessen després d'un any i mig sense poder fer-ho. No li poden presentar cap altre capellà.

És època de fam, bombardejos constants, dificultats econòmiques...

La guerra ja fa un any i dos mesos que dura. Es viu amb por i fam. L'exèrcit republicà, que havia quedat aïllat al front del nord, cau del tot el 21 d'octubre i es tem una ofensiva

dels nacionals per la banda de Castelló, per aïllar el govern de la república, que es troba a València. Per això aquest és un moment de canvi estratègic militar en què molta gent arriba a Barcelona. A més, a partir dels fets de maig del 37, els anarquistes són perseguits pels comunistes d'obediència estalinista, que volen recuperar l'ordre. Tenir la documentació en regla tenia una importància cabdal. Els bombardejos sobre Barcelona no paren. És una ciutat plena d'altaveus, que a la nit es torna tètrica perquè s'apaguen els llums.

Dels llocs on va estar, quins destacaria?

Indubtablement el més destacat és la casa de Rafaela Caballero, a la cantonada de Pau Claris amb Diagonal, però l'edifici ha estat derruït. L'altre seria l'Avinguda República Argentina, 60, la casa dels

Montagut, que també ha estat derruït, on va celebrar la primera missa a Barcelona. Altres llocs serien el Palau de Justícia on treballava el seu amic Pascual Galbe, el restaurant L'Àguila Roja on van anar moltes vegades... I el seu itinerari mil cops repetit va ser la Via Laietana, la plaça Urquinaona, Pau Claris, Gran de Gràcia i República Argentina. La platja de Badalona també.

Què aporta el llibre a la historiografia de Barcelona?

Hi ha molts estudis —diacrònics, diria— d'un període més o menys llarg de la guerra aquí, i que se centren en un àmbit concret. Aquest, en canvi, és l'intent de fer com una fotografia d'un moment ben determinat de Barcelona dins la guerra: aquells quaranta dies d'octubre i novembre de 1937. Un estudi que podríem dir sincrònic: és a dir, vol aportar un retrat d'un

moment determinat, fent-li una perforació a les seves diverses capes. No és fàcil explicar una *microhistòria* com la que relata el llibre i a la vegada donar a entendre al lector quin era el context militar, polític, econòmic, social, de l'Església, del carrer...; és com fer-li una cata a aquesta Barcelona en guerra de la tardor de 1937.

EL SANT

Les biografies de sants tradicionalment solen narrar fets fantàstics. Sant Josepmaria sembla una persona molt normal.

El llibre està escrit sobretot amb els testimonis dels qui el van acompanyar i l'estimaven. Són texts que narren fets, tot i que algun cop descriuen el que veuen fer o dir a sant Josepmaria. Aquest període contrasta amb els mesos anteriors que sant Josepmaria va viure a Madrid, quan va estar tancat a

l'ambaixada d'Hondures i escrivia moltes cartes, i predicava als qui tenia al voltant. Aquells textos es conserven i ens fan veure molt de prop la seva ànima, la seva santedat. En canvi, a Barcelona gairebé no hi va haver escrits seus. No té casa ni adreça segura per rebre cartes. En aquest sentit, confesso que m'he quedat una mica insatisfet. Al relat li pot faltar pel meu gust una mica més del context intern de sant

Josepmaria, que en canvi es pot veure perfectament abans i després, on es toca com és l'ànima d'un sant: un home enamorat de Déu, alegre, amb bon humor, que prega, que estima tothom i està per damunt de la guerra i dels enfrontaments, plenament sacerdotal, i que vol viure una penitència generosa. Aquí a Barcelona va arribar a pesar poc més de cinquanta quilos...

Parla de bon humor. Potser tampoc era una època per fer bromes.

Ell tenia molta gràcia i molta xispa, i no la va perdre. Es veu en la correspondència anterior. En aquests dies barcelonins havien d'anar amb compte i passar desapercebuts, però també es manifestà el seu bon humor. Juan Jiménez Vargas, per exemple, sempre estava preocupat perquè no fes gestos que el poguessin identificar com a sacerdot. Doncs un dia després de celebrar missa a casa dels Albareda, una dona que ja el coneixia però que fins aleshores no l'havia vist celebrar missa, i que es deia Blanquita, va dir que es pensava que el capellà era Juan Jiménez Vargas. Això li va servir molt a sant Josepmaria per fer-li broma a Juan. No li agradava gens a aquest. Tenia molt sentit de l'humor, que no vol dir ficar-se amb ningú; tot al contrari. A la vegada que era molt paternal.

Què vol dir ser paternal?

Ell és i se sent sacerdot per damunt de tot, i que ha d'exercir de capellà. Es deu a tots els que el necessitin. Quan sap que la mare d'un amic es vol confessar, de seguida va a Badalona, o a casa dels Alvira, o a veure a en Pascual Galbe... Tot el que va poder fer com a sacerdot, ho va fer. En aquests casos no tenia por d'arriscar-se. Per damunt de tot se sabia un capellà de l'Església, que ha de tenir els braços ben oberts a tots. I, per altra banda, té molt viu dins el cor un sentiment patern vers la gent de l'Opus Dei, que crida l'atenció quan comproves que tenia només 35 anys. Els estima com són, com fa una mare. És molt bromista, però està sempre a favor del més dèbil, li agrada que hi hagi un ambient de família. Ell s'ho passava bé, reia, estava moltes estones així, de broma. Per exemple, tot i el perill, un cop a Barcelona, ell vol mantenir aquest

ambient familiar, i per això insisteix a tenir tertúlies plegats malgrat que no podien fer-ho a la casa perquè la Rafaela patia. Per tenir tertúlies es posen en perill en diverses ocasions. En fi, si no s'entén aquest sentiment seu de paternitat, és difícil entendre el perquè del seu pas dels Pirineus. No fugia per salvar la vida. Sobretot l'urgia retrobar-se amb els fidels de l'Opus Dei que eren a l'altra zona i dels quals no en sabia res des que començà la guerra, i prosseguir la tasca d'evangelització que Déu li demanava.

Aquesta paternitat és el que el fa patir?

L'inici de la guerra va aturar la tasca d'evangelització de l'Opus Dei. Molts nois que havien anat per la residència DYA de Madrid havien marxat unes setmanes abans. Ja era entrat juliol. A partir del març del 1937, quan aconseguí refugiar-se a

l'ambaixada d'Hondures, intenta recuperar el contacte amb els nois de qui havia perdut la pista. Mesos després pensa que pot tornar a sortir al carrer i reprendre la tasca clandestinament. A l'estiu del 37 lluita per obtenir els papers i poder sortir al carrer. Així ho va fer a les acaballes d'agost. A setembre treballa com a sacerdot clandestí a Madrid. Per altra banda, ell volia fer la voluntat de Déu i per això obeir, per no seguir la seva pròpia voluntat. Durant aquell mes Juan Jiménez Vargas descobreix una manera de passar a l'altra banda per Barcelona, i Isidoro Zorzano, un altre fidel de l'Opus Dei, li demana que s'endugui sant Josepmaria. Sant Josepmaria no vol marxar. Al capdavant, ho fa per obediència, encara que no ho acaba de veure clar. Aquest, després, va ser el drama que el seguí a Barcelona. Estava tan dèbil, a més, que pensava que seria una càrrega pels seus fills, que no podria seguir-los. Va viure

aquí una tensió forta. Posarà com a condició que tothom surti amb ell o darrere d'ell, i fins i tot van anar a València a buscar alguns. Al final van ser vuit els qui van travessar les muntanyes, i a l'Opus Dei, a la zona republicana, no n'eren molts més que aquells vuit.

**Mai es posiciona políticament.
Com s'explica enmig d'una guerra?**

Mai. Impressiona molt per contrast amb el què viu tothom al seu entorn i al carrer. Sobretot pels seus escrits a l'ambaixada d'Hondures sabem que sentia molta pena i dolor pel que passava. Només tenia sentiments sacerdotals. Resava, i —estic segur— pensava que es podria haver evitat aquella guerra fratricida. Quan, els qui eren al seu voltant escoltaven cada dia Radio Nacional de España, i celebraven les victòries dels nacionals, ell mai hi participava. Penso que Déu va voler que visqués

l'experiència de la guerra per adonar-se de primera ma quina ha de ser la missió de l'Església respecte de la societat política i la societat civil, quin l'amor a la llibertat, cosa que després el Concili Vaticà II va recollir. En aquest sentit recordo com el 1973 ens feu uns grans elogis del cardenal Vidal i Barraquer, que va mantenir aquesta línia plenament sacerdotal per damunt de tot, de tenir els braços oberts a tots els homes, d'esquerres i de dretes, tots, de no ser els pastors homes de part. Durant tot aquell temps a Barcelona té al costat Juan Jiménez Vargas, que sí que tenia forts sentiments polítics, i José María Albareda, a qui havien matat el pare i el germà. Però ni en ell ni en els del seu entorn trobem cap pensament d'odi, ni cap ressentiment. Certifica aquesta actitud l'amistat amb Pascual Galbe, un home significat públicament a la república, que clarament no compartia la seva fe. És el mateix

amor a la llibertat i a la convivència que predicarà més endavant arreu del món. Però ja es troba aquí complet.

Quina importància tenen aquests dies en la història de l'Opus Dei.

El recordo dir l'any 1971 que “a Barcelona hi haurà molt de fruit perquè s'ha patit molt”. No només durant la guerra, a la postguerra també, perquè hi va haver una incomprensió molt forta. I és el que va predicar molts cops: que les coses de Déu surten amb oració i sacrifici, que són garantia de fruit.

Què faltaria per explicar?

En aquest llibre hi he posat tot el que he trobat. Tota la informació disponible, no queda res més per posar. Només m'hauria agradat trobar una foto de Jose María Alvira Clavería, que era cosí de Tomás Alvira i Alvira, i que va ser un gran

ajut per a ells aquí. I, pel que fa al relat, m'hauria agradat trobar detalls del pas dels Pirineus que va fer Pasqual Galindo: que va seguir probablement el mateix camí que ells van fer després. Galindo va ser qui va enviar una postal des d'Alemanya, confirmant que havia fet el pas i donant pistes per fer els contactes a Barcelona. Rebre la postal va ser el que els va dur a corre-cuita a Barcelona ara fa 80 anys. Tampoc he trobat una fotografia de la casa dels Montagut, a l'Avinguda República Argentina, 60. Potser encara ho trobarem.

Miquel Codolar

Josep Maria A. Barcelona no podien
quedar en un calaix/ (07/08/2025)